

Fase 1: 1700-1880

- Overlevingslandbouw primeert
- Vee in functie van akkerbouwteelten
- Langzame start wetenschap en onderwijs

De landbouwbedrijven blijven begin twintigste eeuw overwegend kleinschalig, familiaal georganiseerd, maar zijn hoe langer hoe meer marktgeoriënteerd. Door de stijgende welvaart en de groeiende afzet in de steden krijgt de kleine boer kansen.

De veeteelt wint langzaam aan belang.

De landbouwcrisis rond 1880, ontstaan door de goedkope invoer van granen en andere voedingsproducten, dwingt de landbouw resoluut andere wegen in te slaan. De graanteelt, één van de basispijlers van de landbouw, krijgt af te rekenen met zware concurrentie en dalende rentabiliteit. Veel boeren focussen steeds meer op veeteelt en tuinbouw.

De veehouderij groeit nu stap voor stap uit tot een specialiteit op zich. De enorme industriële versnelling zorgt voor algemene koopkracht. Toch moeten de lokale vleesproducenten opboksen tegen de buitenlandse en overzeese concurrentie.

Landbouw verliest stilaan terrein

Als gevolg van de landbouw- en nijverheids crisis tijdens het laatste kwart van de negentiende eeuw beproeven jaarlijks enkele duizenden Belgen hun geluk in de Verenigde Staten, Canada en Argentinië en Europese landen zoals Frankrijk. Jaarlijks trekken ook tienduizenden landarbeiders naar Wallonië, Noord-Frankrijk, Nederland of Duitsland voor seizoenarbeid.

Door de graancrisis ondergaat de Belgische landbouw ingrijpende wijzigingen. Eén ervan is de opkomst van de commerciële groenteteelt. Tuinbouw laat boeren met kleine percelen toe hun bedrijf leefbaar te houden. Vanaf 1890, als de industriële crisis bezworen lijkt, kent België een opvallende opkomst van de voedingsindustrie dankzij nieuwe productie- en bewaarstechnieken, een groter aanbod van fruit en groenten en de stijgende welvaart.

De landbouw herleeft met heroriëntering op veeteelt en beginnende mechanisatie (bron: CAG en Scheepvaartmuseum Antwerpen)

Fase 2: 1880-1920

- Industriële (r)evolutie
- Graanimport brengt landbouwcrisis
- Heroriëntering naar veeteelt

Fase 3: 1920-1950

- Productiviteit in opmars
- Gestage groei mechanisatie
- Veredelingslandbouw

In de concurrentie met de industrie verliest de landbouwsector vanaf het begin van de twintigste eeuw systematisch terrein. De werkgelegenheid daalt tussen 1896 en 1910 van ongeveer 775.000 naar 580.000 landbouwers. Ook de landarbeiders en dagloners verdwijnen na 1900 uit beeld. Tallozen vinden in de industrie een beter betaalde job. Kleine boeren krijgen het werk op het veld en in de stal rond door harde arbeid en inzet van alle familieleden. Voor grote boerenbedrijven is het tekort aan landarbeiders de aanzet tot de eerste mechanisering. De eerste tractor met brandstofmotor wordt in 1904 vanuit Groot-Brittannië in België ingevoerd en wint langzaam aan populariteit.

De logge landbouwwerktuigen, waaronder de dorsmachines die toen vanuit de Verenigde Staten en Engeland worden ingevoerd, vereisten op zware leembodems veel trekkracht, vandaar het grote succes van de Belgische trekpaarden

Meer commerciële rundveeteelt

Runderen en zeker koeien worden gekoesterd op het landbouwbedrijf. Ze vertegenwoordigen een niet gering kapitaal. Met de melkopbrengst kan boter of kaas gemaakt worden. Runderen leveren bovendien mest die van groot belang is voor het in stand houden van de akkers en de weiden. De dieren worden daarom zorgvuldig op stal gehouden. Bij gebrek aan een trekpaard spannen kleinere boeren de ossen en koeien voor de kar of ploeg.

In de onmiddellijke nabijheid van grote consumptiecentra mesten boeren kalveren en runderen vet voor de plaatselijke vleesmarkt. Rundvlees is in hoofdzaak bestemd voor de stad en grotere centra met voldoende vraag. De dieren worden verkocht op veemarkten en geslacht in de stedelijke slachthuizen. De aanvoer van slachtvee naar de stad kende een piek tijdens de herfst wanneer de landbouwers hun overtollige dieren verkochten. De beschikbare hoeveelheid veevoeder is immers te gering om alle dieren in de winter te voederen. Dus behouden ze alleen de goede melkkoeien en de dieren waarmee ze in de toekomst verder willen fokken.

Vanaf 1890 wint de commerciële rundveeteelt aan belang. Vlees was lange tijd het voorrecht van de rijke burger. Door de stijgende welvaart en verhoging van de koopkracht na 1895 neemt ook de vraag naar vlees geleidelijk toe. Vlees komt nu ook op het bord van de gewone man.

Maar ook het aanbod ruwvoer neemt in die periode fors toe. Een zeer belangrijke ontwikkeling is de opvallende toename van wei-

Fase 4: na 1950

- Verdere specialisatie en concentratie
- Expansie intensieve landbouw
- Naar een actief landbouw- en voedselbeleid

den en hooiland. Tussen 1880 en 1910 daalden de hectaren voor graangewassen in België van 934.000 naar 757.000, die voor voerbieten stegen van 26.000 naar 69.000 en die voor hooi en grasweiden van 188.000 naar 577.000. De verklaring hiervoor ligt in de toename van de rundveestapel door de heroriëntering van de Belgische landbouw.

Via een meer gerichte selectie wordt aan rundveeverbetering gedaan. De aandacht gaat uit naar dieren die zowel veel vlees als veel melk geven: de zogenaamde dubbeldoelkoeien. Het kweken gebeurt bovendien steeds meer op een wetenschappelijk verantwoord manier, waarbij de Nationale Maatschappij voor de Verbetering van de Rundrassen en lokale veekweekgroepen een cruciale rol spelen. Het aantal runderen groeit van 800.000 in 1890 naar net geen miljoen in 1913.

Prijskamp zet aan tot verbetering

De overheid kijkt niet werkloos toe. Voorzichtig wordt gewerkt aan opleidingsinitiatieven om bijvoorbeeld zuivelproductie te stimuleren en ook de pogingen in de richting van 'veeveredeling', en dus productieverhoging, kunnen op steun rekenen.

De agrarische crisis van eind negentiende eeuw stimuleert de boeren om de krachten en middelen te bundelen. Meerdere vrije landbouwverenigingen worden opgericht. Gaandeweg de grootste belangenvereniging van boeren in België is de Boerenbond, opgericht in 1890. Steeds meer boeren sluiten zich aan, wat de impact op de politieke besluitvorming doet groeien.

Het systeem van de overheid om via lokale landbouwcommissies de boeren te bereiken heeft beperkt succes. Met de opkomst van de boerenbonden beperkt hun rol zich meestal tot het organiseren van landbouwtentoonstellingen of jaarmarkten.

De landbouwtentoonstellingen worden steeds vaker aangegrepen door de lokale boerengilden om de nieuwste landbouwtoestellen ten toon te stellen, te kopen en te verkopen en om veeprijskampen te organiseren. Veeprijskampen zijn een middel om boeren aan te zetten tot de verbetering van het vee.

De Duitse inval van augustus 1914 en de daaropvolgende vier jaar lange bezetting maken evenwel bruusk een einde aan de voorspoedige evolutie van de landbouw. Er is geen planmatige voorbereiding, zodat de bevolking gedurende die periode met ongekende hongerellende geconfronteerd wordt.

Annelies Debergh

Fokveedagen ondersteun en verbetering van het vee

fase 2: **Veeteelt in de vooruitgang**